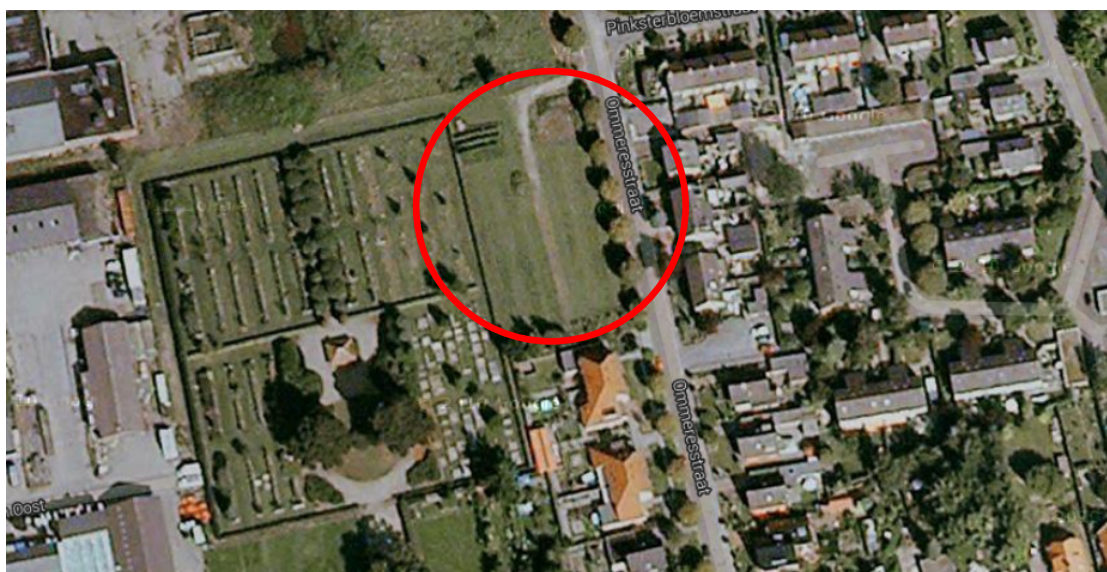


Bureauonderzoek Archeologie

Plangebied
Ommeresstraat 5 te Ommen
Gemeente Ommen

Definitief



Opdrachtgever

BJZ.nu
De heer N. Broekhuis
Twentepoort Oost 16a
7609 RG ALMELO
E: nbroekhuis@bjz.nu
T: 0546 – 45 44 66

Projectnummer

2013525

Kenmerk

EKU/DIR/HAMA/20130525

Eindredactie/kwaliteitscontrole

Drs. E.E.A. van der Kuijl

Paraaf

Datum

24-07-2013

Project : Bureauonderzoek Plangebied Ommeresstraat 5 te Ommen
Kenmerk : ECU/DIR/HAMA/20130525

Colofon

Opdrachtgever	de heer N. Broekhuis, BJZ.nu
Project	Bureauonderzoek Archeologie Plangebied Ommeresstraat 5 te Ommen
Projectnummer	20130525
Titel	Bureauonderzoek Archeologie Plangebied Ommeresstraat 5 te Ommen, gemeente Ommen
Datum en versie	24-07-2013, versie 1.1, definitief
Auteurs	Ing. R. de Graaf, ing. J.F.M. Rohling en drs. E.E.A. van der Kuijl
Kwaliteitscontrole	Drs. E.E.A. van der Kuijl
Afbeelding voorzijde:	<i>Satellietfoto van het plangebied. Bron: Google maps.</i>

Inhoud

1.	Inleiding.....	4
1.1	Inleiding en onderzoekskader.....	4
1.2	Doel en vraagstelling van het bureauonderzoek.....	5
1.3	Werkwijze	5
1.4	Beleidskaders.....	5
1.5	Administratieve gegevens	7
2	Bureauonderzoek en verwachtingsmodel.....	8
2.1	Landschapsgenese	8
2.2	Historische ontwikkeling van Ommen en het plangebied	10
2.3	Archeologische waarden.....	12
2.4	Archeologisch verwachtingsmodel.....	14
3	Conclusie en aanbeveling.....	16
	Gebruikte literatuur.....	17
	BIJLAGEN	18

1. Inleiding

1.1 Inleiding en onderzoekskader

Hamaland Advies heeft in opdracht van BJZ.nu uit Almelo een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor de nieuwbouw van 5 woningen aan de Ommeresstraat te Ommen, gemeente Ommen. De totale oppervlakte van het plangebied bedraagt ca. 2.250 m². De locatie is op dit moment niet bebouwd en ingezaaid met gras. Voor de bouwtitel zal het bestemmingsplan gewijzigd moeten worden. Archeologisch onderzoek is een verplicht onderdeel van de wijzigingsprocedure.

Uit een kort bureauonderzoek van mw. drs. M. Nieuwenhuis van Het Oversticht (5 juli 2013) blijkt dat de locatie ligt op de voormalige Ommeres. Volgens de gemeentelijke archeologische waardenkaart (Vestigia, 2008) heeft de planlocatie een onbekende archeologische verwachting. Dit vanwege de ligging binnen de bebouwde kom. Het beleid van de gemeente Ommen voor dergelijke gebieden is onderzoeksplicht bij plangebieden groter dan 100 m² en bij een verstoring dieper dan 50 cm. Op grond hiervan is door mevrouw Nieuwenhuis geconcludeerd dat het uitvoeren van archeologisch onderzoek noodzakelijk is.

Het KNA conforme bureauonderzoek is uitgevoerd door Hamaland Advies. De resultaten en aanbevelingen uit het bureauonderzoek zijn op 22 juli 2013 getoetst en onderschreven door het bevoegd gezag, gemeente Ommen en diens adviseur, de Regionaal Archeoloog van het Oversticht (mw. drs. M. Nieuwenhuis). Op basis van de aanbeveling van mevrouw Nieuwenhuis en het selectiebesluit van de provinciaal archeoloog (drs. S. Wentink) van 13 november 2006 is bepaald dat er geen veldonderzoek zal worden uitgevoerd in het plangebied. Het plangebied wordt op basis van het eerder door Grontmij (voor een groter plangebied) verrichte inventariserend veldonderzoek, vrij gegeven.



Afbeelding 1: Ligging van het plangebied op topografische kaart in het rode kader (Bron: topografische kaart Dedemsvaart kaartnummer 22C, 1987).

1.2 Doel en vraagstelling van het bureauonderzoek

Het doel van het bureauonderzoek is het verkrijgen van inzicht in bekende en te verwachten archeologische waarden in en om het plangebied. Op basis van de verworven informatie wordt een archeologisch verwachtingsmodel voor de onderzoekslocatie opgesteld.

De volgende vragen zullen, indien mogelijk, beantwoord worden:

- Wat is de bodemopbouw en de vermoedelijke intactheid van het bodemprofiel binnen het plangebied?
- Kunnen er archeologische vindplaatsen in het onderzoeksgebied aanwezig zijn?

Het antwoord op deze vragen zal worden verwerkt in een archeologisch verwachtingsmodel voor het plangebied, waarbij aangegeven zal worden of een nader onderzoek door middel van verkennende of karterende boringen nodig zijn of niet.

- Is aanvullend onderzoek door middel van karterende boringen noodzakelijk?

1.3 Werkwijze

Het bureauonderzoek is uitgevoerd conform de eisen van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, 3.2) en bestaat uit de volgende onderdelen:

1. beschrijving van de huidige situatie en de toekomstige situatie (KNA LSO2);
2. beschrijving van de historische situatie en de landschappelijke ontwikkeling (KNA LSO3);
3. beschrijving van de bekende archeologische waarden (KNA LSO4);
4. het opstellen van een archeologisch verwachtingsmodel (KNA LSO5).

Om tot een gefundeerd archeologisch verwachtingsmodel te komen is voor het onderzoek relevant bronnenmateriaal geraadpleegd. Door informatie uit verschillende invalshoeken samen te voegen ontstaat de mogelijkheid dwarsverbanden te leggen tussen de diverse brontypen en aan de hand hiervan een geïntegreerd archeologisch verwachtingsmodel op te stellen. De gegevens voor het bureauonderzoek zijn conform de Nieuwe richtlijnen voor bureauonderzoek van Het Oversticht d.d. januari 2011 ontleend aan:

- Archis, het geautomatiseerde archeologische informatiesysteem voor Nederland;
- geomorfologisch, geologische, bodemkundig, topografisch en historisch kaartmateriaal;
- archeologische waardenkaart gemeente Ommen 2008 (Vestigia);
- aanvullende informatie over het plangebied van dhr. R. Schlepers van de Bestuursdienst Ommen-Hardenberg;
- relevante archeologische rapporten en publicaties.

1.4 Beleidskaders

Rijksbeleid

In 1992 werd in Valetta door de Ministers van Cultuur van de bij de Raad van Europa aangesloten landen het 'Europees Verdrag betreffende de bescherming van het Archeologisch Erfgoed', beter bekend onder de naam 'Verdrag van Malta', ondertekend. De Wet op de Archeologische Monumentenzorg is op 1 september 2007 in werking getreden. De nieuwe wet heeft zijn beslag gekregen via een wijziging van de Monumentenwet 1988, aanpassingen in de Wet op de Ruimtelijke Ordening (WRO) en enkele andere wetten en met de invoering van de Wabo (2010). Met de nieuwe Wet op de Archeologische

Monumentenzorg is het accent komen te liggen op het streven naar het behoud en beheer van archeologische waarden in de bodem (in situ) en het beperken van (de noodzaak van) archeologische opgravingen. Uitgangspunt van het nieuwe beleid is tevens het principe 'de verstoorder betaald'. Bij het voorbereiden van werkzaamheden die het bodemarchief kunnen verstoren (zoals de aanleg van een weg, een nieuwe woonwijk, een bedrijventerrein), dient onderzocht te worden of daardoor archeologische resten verstoord kunnen worden. Als uit het onderzoek blijkt dat er archeologische waarden aanwezig zijn en deze niet ter plaatse behouden kunnen blijven, dan dient de initiatiefnemer van het werk de kosten te dragen die gepaard gaan met het opgraven en conserveren van de plaats. Met de introductie van de nieuwe wet zijn de kerntaken en bestuurlijke verantwoordelijkheden van gemeenten veranderd. Eén van de belangrijkste consequenties is, dat gemeenten een centrale rol is toegekend in de bescherming van archeologisch erfgoed. In de wet is bepaald, dat gemeenten door inzet van een planologisch instrumentarium het archeologisch belang dienen te waarborgen.

Bescherming van het archeologisch erfgoed kan onder meer vorm krijgen door in bestemmingsplannen regels ter bescherming van bekende en te verwachten archeologische waarden op te nemen. In de regelgeving is vastgelegd dat in het kader van een omgevingsvergunning van de aanvrager geëist kan worden dat hij een rapport overlegt waarin de archeologische waarde van het te verstoren terrein voldoende is vastgesteld. Voor de toetsing van archeologische waarden is een archeologisch bestel ontwikkeld, waarmee de archeologische waarde van een terrein bepaald kan worden door middel van een getrappt systeem van onderzoek. In het kader van het vrijstellingsbesluit volstaat in eerste instantie een bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek (IVO-K).

Provinciaal Beleid

Het provinciaal beleid van Overijssel t.a.v. cultuurhistorie en archeologische monumentenzorg is vastgelegd in de Omgevingsvisie Overijssel en bijbehorende Omgevingsverordening.

De hoofddoelen van het provinciaal archeologisch beleid zijn:

- De archeologische objecten, historisch landschap en gebouwde elementen (cultureel erfgoed) zijn de fysieke neerslag van menselijke activiteiten in het verleden. Het beleid gericht op het behoud c.q. de bescherming van deze voor Overijssel unieke waarden;
- Bij ontwikkelingen van functies aansluiten bij de waarden van cultureel erfgoed (archeologie, historisch landschap, monumenten). Dit betekent dat in een vroeg stadium van ruimtelijke planvorming de belangen van de archeologie moeten worden meegenomen;
- Het behoud van het archeologisch erfgoed in de bodem ter plekke (in situ).
- Financiële consequenties zijn in beginsel voor de initiatiefnemer;
- Duurzaam behoud en beheer van het archeologisch erfgoed ex situ (het depot), als behoud in situ onmogelijk blijkt.

Vanuit het Oversticht is mevrouw drs. M. Nieuwenhuis betrokken bij de toetsing van bestemmingsplannen als archeologisch adviseur van gemeente Ommen.

Gemeentelijk beleid

Met de invoering van de Wet op de archeologische monumentenzorg in 2007 is de verantwoordelijkheid voor het bodemarchief gedelegeerd aan gemeenten. Gemeente Ommen treedt daarom op als bevoegd gezag. De gemeente beschikt over een archeologische waardenkaart (Vestigia, 2008). Verder zijn de landelijke en provinciale richtlijnen leidend voor het opstellen en toetsen van het onderhavig onderzoek.

1.5 Administratieve gegevens

Tabel 1: Gegevens projectgebied

Provincie	Overijssel
Plaats	Ommen
Gemeente	Ommen
Toponiem	Ommeresstraat
Kaartblad	22C
Onderzoeksmelding	57.656
Huidig grondgebruik	Onbebouwd, Grasland
Toekomstig grondgebruik	Woongebied (woningbouw)
Omvang van de ontwikkeling	Ca. 2.250 m ²
Bodemtype	Extrapolatie: Hoge Zwarte Enkeerdgrond, leemarm en zwak lemig fijn zand (type zEZ21)
Geomorfologie	Extrapolatie: Dekzandrug (type 3K14) of Dekzandwieling (type 3L5)
Periode	Paleolithicum t/m Nieuwe Tijd
De centrumcoördinaat van het plangebied is: x: 225.801, y:504.426	
De hoogte van deze centrumcoördinaat bedraagt 6,67m + NAP (bron: www.ahn2.nl).	

2 Bureauonderzoek en verwachtingsmodel

2.1 Landschapsgenese

Inleiding

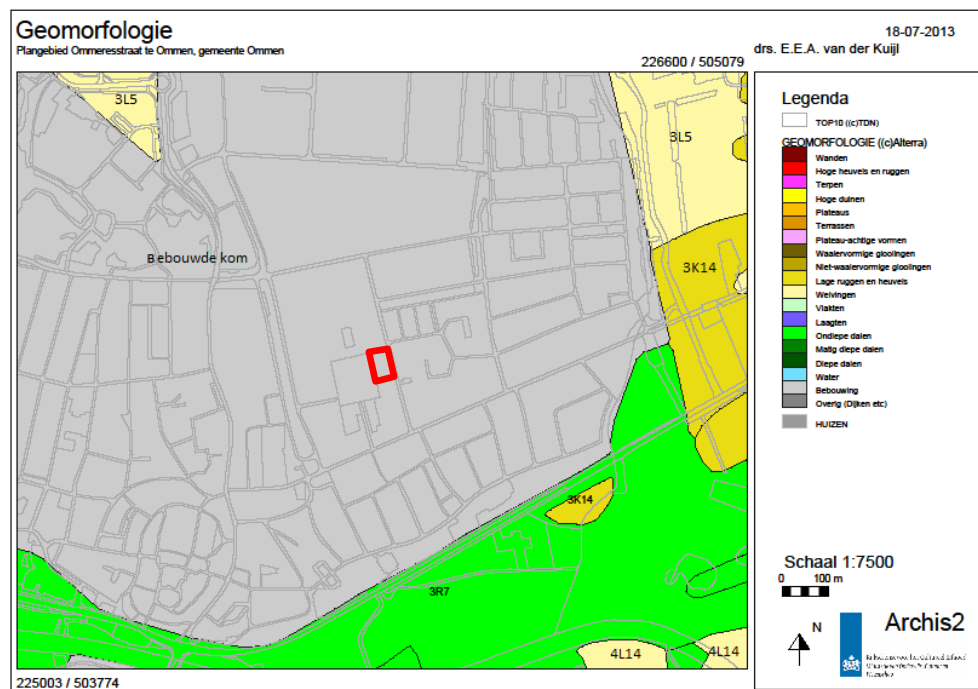
In de laatste ijstijd, het Weichselien (120.000-11.700 jaar geleden), bereikte het landijs Nederland niet. Tijdens het Pleniglaciaal veranderde het landschap in een open taiga-achtig landschap met vlechtende rivieren, geïsoleerde bosopstanden, dwergstruiken, heide en kruiden. Gedurende het Weichselien raakten de diverse dalsystemen voor een belangrijk deel opgevuld met smeltwaterafzettingen, veen en klei. Tussen 32.500 en 19.000 jaar geleden werd het steeds droger en kouder. Na de laatste IJstijd ontstond het huidige landschap.

Geomorfologie en bodemgesteldheid

Het plangebied ligt ten noorden van het beekdal van de Overijsselse Vecht. Deze rivier is in het Weichselien (de laatste ijstijd) of eerder gevormd. Een aanwijzing voor deze datering vormen de langgerekte dekzandruggen langs de dalranden van de Overijsselse Vecht. Deze dekzandruggen zijn door de wind gevormd en worden tot de Formatie van Boxtel (laagpakket van Wierden) gerekend (Schokker et al., 2003). Dezelfde poolwinden hebben het grondgebied van Ommen grotendeels bedekt onder een plaatselijk dikke, lemige dekzandlaag, waaraan de gemeente zijn zwak golvende karakter heeft te danken. Gedurende de koudste perioden van het Weichselien was de Overijsselse Vecht een vlechtend riviertje met een relatief brede stroomvlakte. Gedurende de winters heeft er vermoedelijk weinig waterafvoer plaatsgevonden en kon uit het dal veel zand verstuiven. In het vroege Holoceen steeg de temperatuur; hierdoor kwam een grote hoeveelheid smeltwater vrij, dat zijn weg zocht naar zee. De Overijsselse Vecht vormde zich om van een vlechtend naar een meanderend riviertje en speelde tamelijk bescheiden een rol in dit watertransport. Vanaf ongeveer 11.500 jaar geleden kon de meanderende rivier zich insnijden in de onderliggende afzettingen waardoor een rivierdal werd gevormd. In het zachte, zandige beekdal kon de Overijsselse Vecht zijn loop gemakkelijk verplaatsen.

Volgens de bodemkaart ligt het plangebied op dekzandafzettingen behorende tot de Formatie van Boxtel (Laagpakket van Wierden). Bij de verspreiding van dekzandruggen en -koppen binnen de gemeente Ommen gaat het hoofdzakelijk om hoog opgestoven ruggen en koppen van Jong Dekzand uit het Laat Glaciaal. Ze verheffen zich over het algemeen één tot enkele meters boven hun omgeving. Vanwege de hoge ligging en zandige bodemgesteldheid zijn ze goed ontwaterd (over het algemeen grondwatertrap VI en VII). Bodemkundig gezien kenmerken ze zich door hoge enkeerdgronden, veldpodzolen en laarpodzolen (veldpodzolen met cultuurdek).

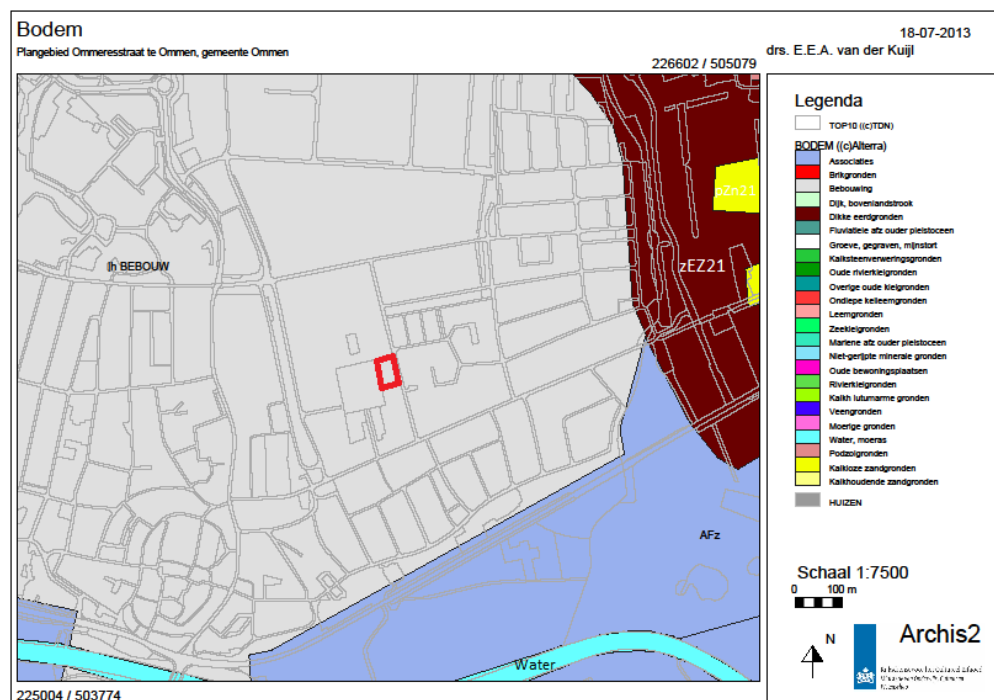
Het plangebied ligt in de bebouwde kom van Ommen en is op de geomorfologische kaart van Nederland niet gekarteerd. Extrapolatie van gegevens grenzend aan de bebouwde kom wijst uit dat de ondergrond in het plangebied vermoedelijk bestaat uit een dekzandrug (3K14) of een dekzandwelling (3L5).



Afbeelding 2: Geomorfologische kaart, situering van het plangebied binnen het rode kader (bron: Archis2)

Bodem

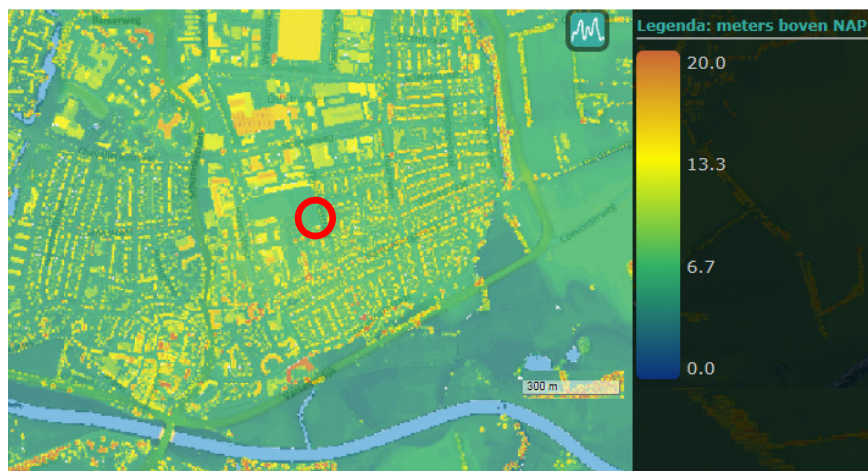
Het plangebied ligt in de bebouwde kom van Ommen en is op de bodemkaart niet gekarteerd. Extrapolatie wijst uit dat de bodem vermoedelijk Hoge Zwarte Enkeerdgronden van leemarm en zwak lemig fijn zand (type zEZ21) zijn met een dik eerddek van meer dan 50cm.



Afbeelding 3: Bodemkaart met de situering van het plangebied binnen het rode kader (bron: Archis2)

Grondwater.

Extrapolatie van de grondwatertrappen geeft aan dat het grondwater een gemiddeld hoogste stand van meer dan 80 centimeter beneden maaiveld heeft en een gemiddeld laagste stand van meer dan 120 centimeter heeft (grondwatertrap VII).



Afbeelding 4: Hoogteligging plangebied in het rode kader (bron: AHN2).

2.2 Historische ontwikkeling van Ommen en het plangebied

Ommen is ontstaan op een rivierduin bij een doorwaadbare plaats in de rivier de Vecht. Dit is goed zichtbaar rondom het Kerkplein, dat hoger is gelegen dan de straten ten zuiden en ten oosten van de kerk. De plaatsnaam verschijnt voor het eerst in 1133: Engelbertus de Umme is dan een van de getuigen bij een schenking van goederen aan de abdij Klarholz in Westfalen.

In 1248 krijgt Ommen stadsrechten van bisschop Otto III van Utrecht. De oorspronkelijke acte is verloren gegaan, hetgeen bij heel wat steden het geval is. Een document dat daarvoor moest doorgaan wordt algemeen als onecht beschouwd: het handschrift is 17e-eeuws en bevat zelfs het verkeerde jaartal (1208). Niettemin doet de inhoud authentiek aan. De naam van de bisschop wordt vermeld met een achttal getuigen, onder wie ridders en de toenmalige schouten van Salland en Vollenhove. Andere bewijzen voor de oude papieren van Ommen als stad zijn de brieven uit 1343 en 1346, waarin bisschop Jan van Arkel de rechten bevestigt. Aan een charter uit 1336 hangt het stadszegel van Ommen, waarvan het huidige gemeentewapen is afgeleid.

In de tijd van het Hanzeverbond, tot ca. 1500, waren er in deze regio een aantal belangrijke Hanzesteden als Kampen, Zwolle en Deventer. Deze zogeheten Gemeene of Principaalsteden zochten contact met kleinere steden en dorpen in hun achterland. In Overijssel was een groot aantal van deze Bijsteden aan een van de grote IJsselsteden gelieerd. Zo was de stad Ommen, met o.a. Hasselt, Gramsbergen, Oldenzaal en Enschede verbonden met de destijds belangrijke handelsstad Deventer. Behalve landbouwproducten had men in Ommen weinig voor handel en transport te bieden. De geringe betrokkenheid van Ommen bij de Hanze was uitsluitend te danken aan de ligging aan een toen belangrijke vaarverbinding via de Vecht.

Ommen had tot begin 20e eeuw een centrumfunctie in de regio. Er zetelden diverse overheidsorganisaties in de stad, zoals het belastingkantoor en het kantongerecht. Het kantongerecht was vanaf 1838 de voortzetting van het in 1811 ingestelde vrederecht.

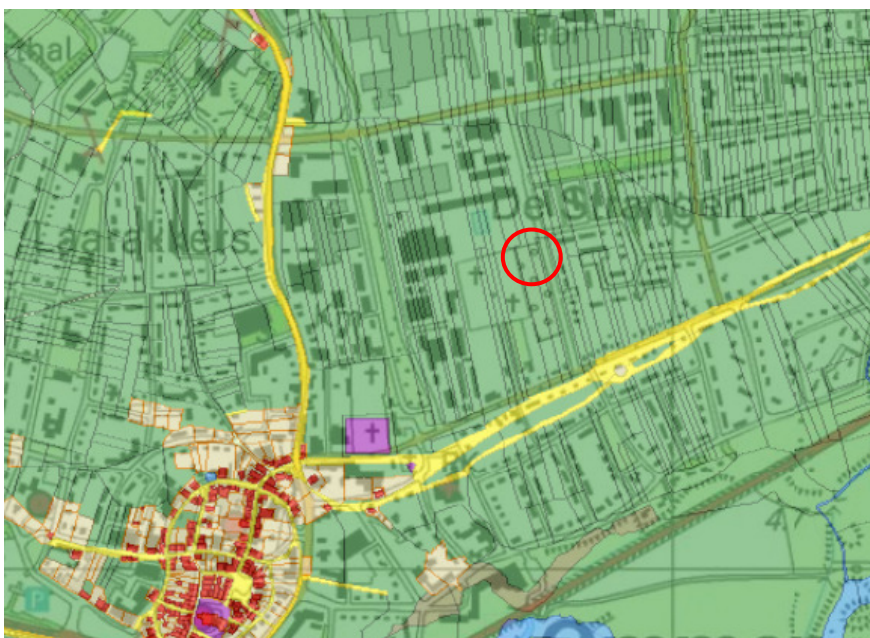
Ommen. Bij het opnieuw vastleggen van de rechtsgebieden in Overijssel in 1933 werd het samen met de kantongerechten van Goor en Kampen opgeheven.¹

Plangebied

De Ommeresch is ontstaan als gevolg van een middeleeuwse heideontginning (12^e 13^e eeuw).

Voor 1931 is het plangebied onderdeel van de Ommeres. Op de minuutplan Stad Ommen Sectie B 1832 (kleur) is het plangebied bouwland en valt over perceelnummer 609, eigendom van Jan Nevels en perceelnummer 610, eigendom van Gerrit Kramer. Tot in de jaren '60 van de vorige eeuw was in het plangebied een boomkwekerij gevestigd².

De Ommeresstraat is vanaf 1975 op de topografische kaarten aanwezig, en is onderdeel van de woningbouwontwikkeling van de wijk 'De Strange'. De begraafplaats ten westen van het plangebied is al op de kaart van 1931 aanwezig. Zij is op de Ommeres aangelegd, naar alle waarschijnlijkheid als uitbreiding van de bestaande begraafplaats ten westen van het Ommerkanaal.



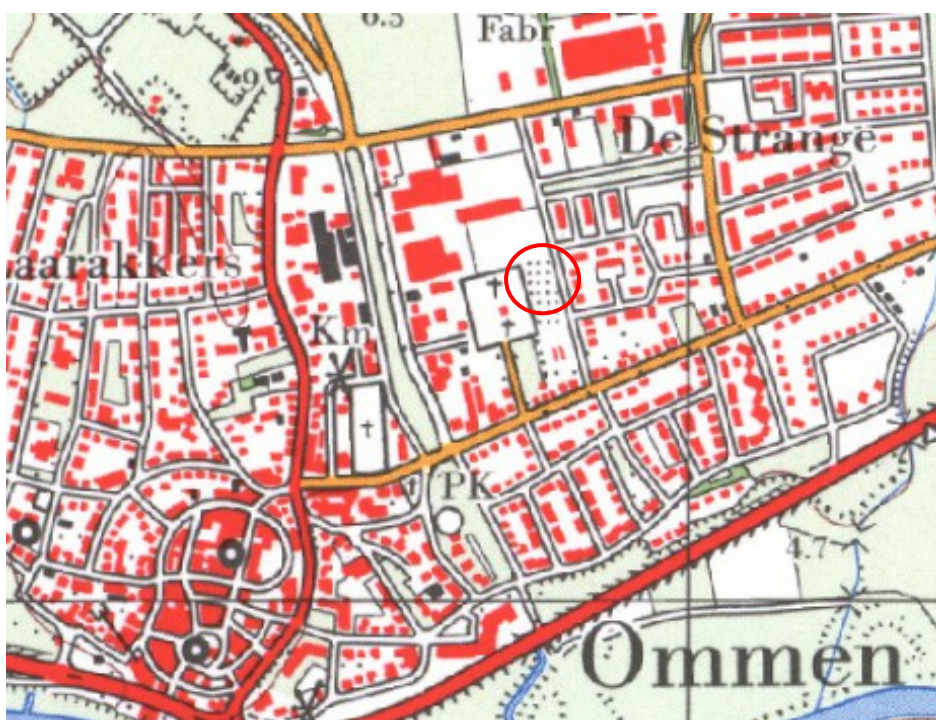
Afbeelding 5: Ligging van het plangebied in 1832 in het rode kader (Bron:Minuutplan Stad Ommen, sectie B)

¹ Canon., 1829 - Beschrijving van Ommen. Zwolle, J.J. Tijl (herdruk 1924)
Goinga, K., 1995 - Auf den Spuren der Tödden / De tödden achterna (tweetalig boekje). Ibbenbüren.
Ruiter, E. (eindred.), 2006 - Dit is Ommen. Zwolle, Waanders.
Steen, G., 1982 - Ommen rond de negentiende eeuw. Bijdrage tot de geschiedenis van Ommen. Gemeente Ommen.
Steen, G. en W. Veldsink, 1948 - De geschiedenis van Ommen.
Wormgoor, I., 1998 - Ommen op de drempel van de moderne tijd. Kampen, IJsselacademie.

² Mondelinge mededeling van dhr. R. Schlepers van de Bestuursdienst Ommen-Hardenberg.



Afbeelding 6: Bonneblad van 1931 met de situering van het plangebied binnen het rode kader (bron: Bonneblad nr 306, 1931)



Afbeelding 7: Ligging van het plangebied in 1975 in het rode kader (Bron: topografische kaart Dedemsvaart nr. 22C 1975)

2.3 Archeologische waarden

In het plangebied zelf heeft in 2006 al archeologisch onderzoek plaatsgevonden. Het is toen door middel van enkele verkennende boringen door Grontmij onderzocht als onderdeel van een groter plangebied. De aanleiding voor dit onderzoek was de geplande aanleg van nieuwe woningen. Uit het verkennend bodemonderzoek van Grontmij blijkt dat de

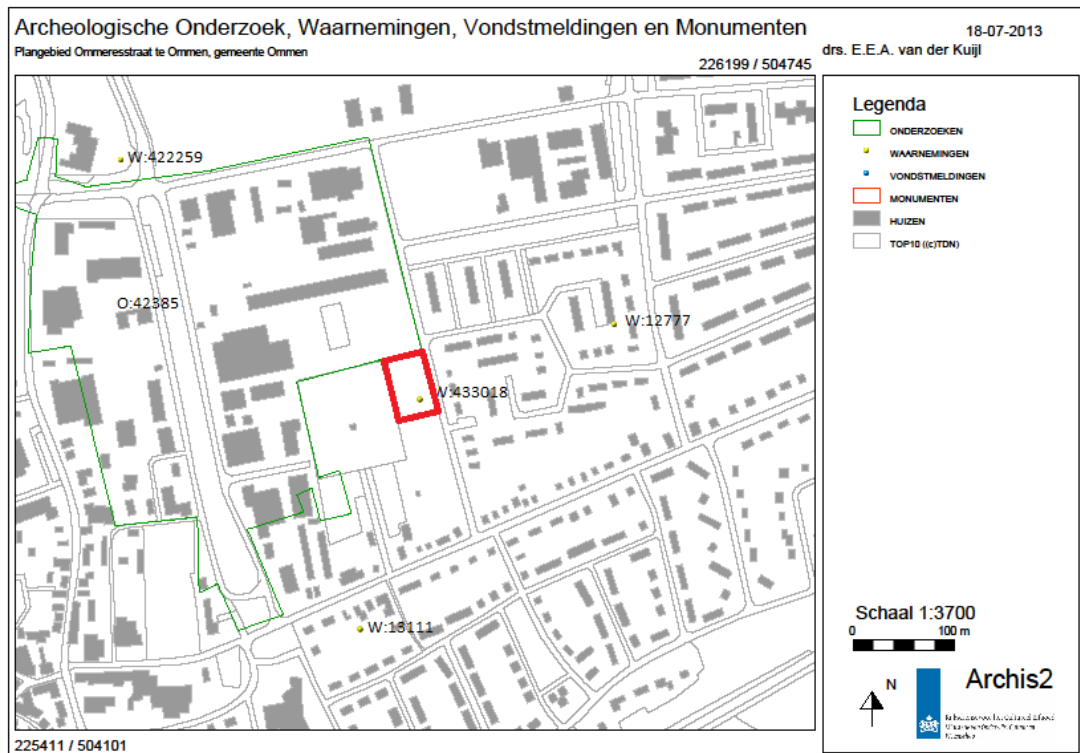
bodemopbouw in bijna het gehele onderzoeksgebied is verstoord. Enkel in de uiterste zuidoosthoek van het onderzoeksgebied (precies in het onderhavige plangebied) was de B/C horizont nog intact, hier werd een fragment IJzertijdaardwerk aangetroffen. Op grond van de onderzoeksresultaten van Grontmij zou het plangebied volgens Grontmij destijds vrijgegeven zijn.³ Een formeel selectiebesluit van de regioarcheoloog, mw. drs. M. Nieuwenhuis is ons niet bekend. Op grond van het advies van 5 juni van mw. Nieuwenhuis en in overleg met de BJZ.nu en de Bestuursdienst Ommen-Hardenberg is daarom het onderhavige onderzoek uitgevoerd.

Binnen een straal van 500 meter rond het plangebied zijn de volgende archeologische onderzoeken en waarnemingen opgenomen in Archis (II). Er zijn geen vondsten of monumenten opgenomen in Archis.

Tabel 2: Onderzoeken en Waarnemingen, <500 meter rondom het plangebied (bron: Archis2)

Vinder/datum	CAA-nr. <i>toponiem</i>	Ligging t.o.v. plangebied	Vondsten	Periode
Onderzoek Grontmij / Hoekstra 31-08-2006	32077 <i>Haven- gebied</i>	0 m	Motief: bouwwerkzaamheden Booronderzoek, 36 boringen Selectieadvies: vrijgeven	
Waarneming Hoekstra 2006	433018 <i>Onbekend</i>	0 m	Keramiek, fragment, Handgevormd aardewerk	Neolithicum: 5300 - 2000 vC t/m Nieuwe tijd C: 1850 - 1950
Waarneming Onbekend 1960	12777 <i>Ommes</i>	203 m ONO	Lappenschaal, handgevormd aardewerk Eems- cultuur	Bronstijd laat: 1100 - 800 vC t/m IJzertijd vroeg: 800 - 500 vC
Waarneming Onbekend 1956	13111 <i>De Ruyter- straat/Om- meresch</i>	241 m ZZW	'kleine urn';wsch deel van urnenveld en bot (ws crematieresten)	Bronstijd laat: 1100 - 800 vC t/m IJzertijd vroeg: 800 - 500 vC
Waarneming Koeman, 2010	422259 <i>Schurink- straat 44</i>	381 m NW	Kogelpot (mestaardewerk)	Middeleeuwen laat A:1050-1250 nC t/m Middeleeuwen laat B: 1250 - 1500 nC

³ dhr.drs. J. Hoekstra, mevr. drs. P. Fijma 2006 Archeologisch onderzoek Havengebied Ommen, in: Grontmij Archeologische Rapporten 345



Afbeelding 8: Kaart Archismeldingen (bron: Archis2)

2.4 Archeologisch verwachtingsmodel

Op grond van de bekende geologische-, landschappelijke-, aardkundige-, archeologische- en historische gegevens in- en rond het plangebied kan de archeologische verwachting worden bepaald. Het plangebied heeft op de archeologische waardenkaart van de gemeente Ommen (Vestigia, 2008) een onbekende archeologische waarde door de ligging in de bebouwde kom. Het plangebied ligt echter op de oorspronkelijke Ommeresch en ligt op een dekzandrug of -welling.

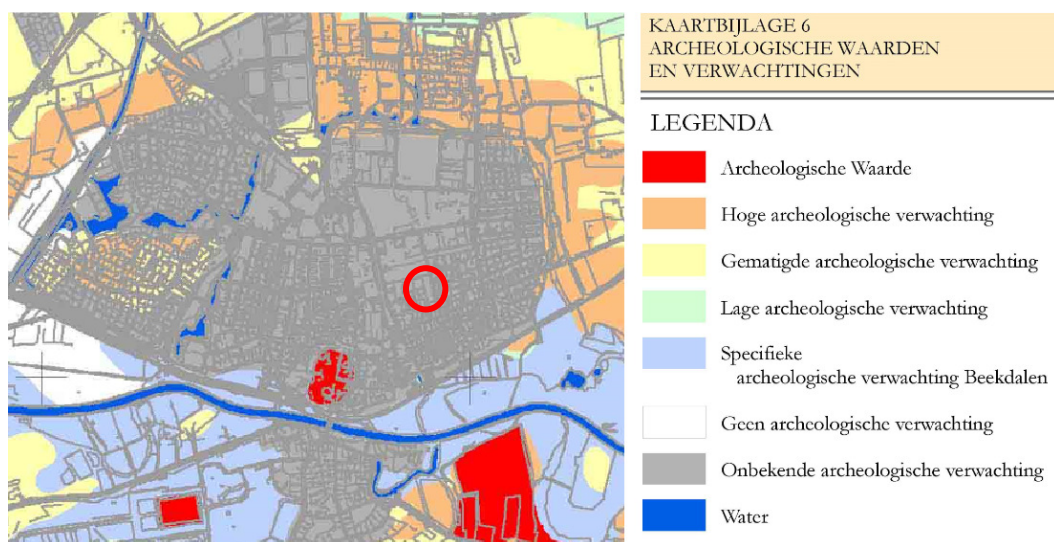
Dekzandruggen zijn gebieden die wat betreft hoogteligging, reliëf en bodemvochtigheid een hoge positie innemen in het dekzandlandschap. Het gaat meestal om relatief uitgestrekte, homogene, golvende gebieden, opgebouwd uit Jong Dekzand. De hogere dekzandruggen en -koppen zijn altijd in gebruik geweest als woonplaats, begraafplaats en/of akkerland. In de nabijheid van het plangebied (241m ZZW) zijn resten van een urnenveld in Archis opgenomen.

Dekzandwellingen nemen zowel in landschappelijk als in archeologisch opzicht een middenpositie in. Binnen de eenheid van de dekzandwellingen is de kans op de aanwezigheid van archeologische resten het grootst op de hoogste delen en langs de randen van hoge dekzandruggen. Hier kan bijvoorbeeld sprake zijn van restanten van kleine mesolithische kampementen. Aan dekzandwellingen met plaggendek is op grond van de aanwezigheid van een beschermende laag en de hierdoor mogelijk goede conservering van eventuele archeologische resten een hoge archeologische verwachting te geven. Gebieden waar plaggendekken voorkomen, waren waarschijnlijk ook in de Prehistorie al aantrekkelijke vestigingslocaties. Aan dekzandwellingen zonder plaggendek kan daarom een middelmatige archeologische verwachting worden toegekend.

Aangezien niet bekend is of het plangebied op een dekzandrug of een dekzandwelling is gelegen, dient van een hoge verwachting te worden uitgegaan. Door ontginning, landbewerking en 20^e eeuwse inrichting kan de bodem verstoord zijn. Door de afdekkende werking van het meer dan 50cm dikke eerddek kunnen archeologische vindplaatsen bewaard zijn gebleven.

Onderzoek in het plangebied, deel uitmakend van een onderzoek van de Grontmij over een veel groter gebied, geeft aan dat de bodem in het plangebied deels verstoord is. In één boring (boring 29) ter plaatse van het huidige plangebied werd een scherp handgevormd aardewerk uit de IJzertijd aangetroffen. Hoekstra (2006) concludeert echter dat de boorprofielen in de directe omgeving van de vondst zelfs na verkleining van het boorgrid compleet verstoord waren.

Op grond van de onderzoeksresultaten van Grontmij is de trefkans op intacte vindplaatsen in het plangebied als laag in te schatten.



Afbeelding 10: Uitsnede Archeologische waardenkaart gemeente Ommen. Het plangebied ligt in het rode kader (Bron: AWK, Vestigia, 2008)

Tabel 3: Archeologische verwachting plangebied Ommesstraat te Ommen

Periode	Verwachte vindplaatstypen	Verwachte grondlaag (diepte)
Late Middeleeuwen - Nieuwe Tijd	Restanten van oude erven, oude verkavelingen, ontginningssporen, esgreppels.	in of direct onder de oude akkerlaag
Romeinse Tijd - Vroege Middeleeuwen	Nederzettingsterreinen, resten ijzerbewerking, begravingen.	direct onder de oude akkerlaag of de top van de C-horizont (dekzand)
Bronstijd - IJzertijd	Nederzettingsterreinen, urnenvelden, resten van smeedhaarden, meilers	top van de C-horizont
Mesolithicum-Neolithicum	Nederzettingsterreinen, jachtkampen, Vuursteenvindplaatsen, haardplaatsen	top van de C-horizont

3 Conclusie en aanbeveling

Op grond van de bestudeerde bronnen kan geconcludeerd worden dat het plangebied een hoge tot middelhoge trefkans heeft op archeologische resten vanaf het Paleolithicum tot en met de Nieuwe Tijd. Archeologische resten kunnen verwacht worden onder de huidige bouwvoor op een diepte vanaf circa 30 cm en circa 150 cm min maaiveld (top van het dekzand, C-horizont). Archeologische indicatoren kunnen bestaan uit aardewerkscherven, fragmenten bewerkte vuursteen, verbrande leem, ijzerslak, houtskool, (menselijk of dierlijk) botmateriaal en/of gecalcineerde botresten. De geplande bodemingreep is groter dan 100 m². Hoewel door Grontmij in een verkennende boring in het plangebied een intact bodemprofiel met een archeologische indicator uit de IJzertijd aangetroffen is, adviseert Grontmij om het plangebied vrij te geven voor ontwikkeling. Dit advies lijkt in strijd met de onderzoeksresultaten, hoewel in meerdere boringen een verstoord bodemprofiel is aangetroffen. Wij adviseren daarom om in eerste instantie een aantal controleboringen in het plangebied te zetten om de intactheid van de bodemopbouw te controleren en de onderzoeksresultaten van Grontmij uit 2006 te controleren. Indien toch sprake blijkt te zijn van een (deels) intact bodem dan adviseren wij om gelijktijdig en gerelateerd aan de omvang van het plangebied, 5 karterende boringen te zetten met een edelmanboor (diameter van 15 cm) om de aan- of afwezigheid van vindplaatsen aan te kunnen tonen. Voor het karterend bodemonderzoek dient de gehele boorkern gezeefd te worden op een metalen zeef met een maaswijdte van 4 mm, voor controle op archeologische indicatoren. De boringen worden gezet volgens een driehoeksgrid tot een diepte van minimaal 25 cm in de ongeroerde grond (circa 1,5 m-mv).

Dit rapport en het bovenstaande advies zijn op maandag 22 juli beoordeeld door de regioarcheoloog, mw. drs. M. Nieuwenhuis. Zij bevestigt dat er voor het plangebied Havengebied, waarvan ook het huidige plangebied deel uit maakt, in 2006 een selectiebesluit is opgesteld door de provinciaal archeoloog (mw. drs. S. Wentink). In het selectiebesluit van 13 november 2006 met kenmerk 3.240.06/sw/ wordt gesteld dat: *“De Grontmij vast stelt dat het grootste gedeelte van het plangebied is verstoord. Slechts in een klein gedeelte is een intact bodemprofiel aangetroffen, waarbij tevens een fragment prehistorisch aardewerk en houtskool is gevonden. Sprake van een vindplaats is er echter niet. De Grontmij acht het niet nodig dat archeologische vervolgonderzoek wordt uitgevoerd. Na bestudering van het rapport kunnen wij instemmen met de conclusie en aanbeveling. De kans dat in het plangebied nog archeologische resten aanwezig zijn, is klein. Op basis van onze bevindingen is de conclusie dat in het plangebied Havengebied Ommen geen archeologische vindplaatsen aanwezig zijn. Archeologisch onderzoek is derhalve niet meer nodig”*. Op basis van dit besluit is het plangebied Ommeresstraat vrijgesteld van verder archeologisch onderzoek.

Verder dient te allen tijde bij het afgeven van een omgevingsvergunning de wettelijke meldingsplicht (ex artikel 53 Monumentenwet 1988) kenbaar te worden gemaakt, om het documenteren van toevalsvondsten te garanderen: *“Degene die anders dan bij het doen van opgravingen een zaak vindt waarvan hij weet dan wel redelijkerwijs moet vermoeden dat het een monument is (in roerende of onroerende zin), meldt die zaak zo spoedig mogelijk bij onze minister”*. Deze aangifte dient te gebeuren bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed in Amersfoort. Het verdient aanbeveling ook de verantwoordelijke ambtenaar van de gemeente Ommen hiervan per direct in kennis te stellen.

Gebruikte literatuur

- Aa, A.J. van der, 1839–1851. *Aardrijkskundig woordenboek der Nederlanden, bijeen gebracht door A.J. van der Aa, onder medewerking van eenige Vaderlandsche Geleerden*. Gorinchem.
- Bakker, H. de & J. Schelling, 1989. *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland; de hogere niveaus*. Wageningen.
- Berendsen, H.J.A., 2005. *Landschappelijk Nederland*. De fysisch-geografische regio's. Assen.
- Berendsen, H.J.A., 2004. *De vorming van het land*. Assen (Fysische geografie van Nederland).
- Geudeke, P.W., K. Zandvliet & L. Balk, 1990. *Grote Historische Atlas van Nederland 1:50.000, 3 Oost-Nederland 1830–1855*. Groningen.
- Groenewoudt, B.J. 1994. *Prospectie, waardering en selectie van archeologische vindplaatsen: een beleidsgerichte verkenning van middelen en mogelijkheden*. NAR 17, ROB. Amersfoort.
- Hoekstra, J., Fijma, P.; 2006 *Archeologisch onderzoek Havengebied Ommen*, in: Grontmij Archeologische Rapporten 345
- Mulder, E.F.J. de et al., 2003. *De ondergrond van Nederland*. Groningen/Houten.
- Nieuwenhuis, M., 2013; *Beoordeling conceptrapport bureauonderzoek Ommeresstraat 5 te Ommen*. Hamaland Advies rapport 20130255. Zelhem. Het Oversticht Zwolle, 22-7-2013.
- Wentink, S., 2006; *Beoordeling rapport verkennend archeologisch onderzoek Havengebied Ommen*. Grontmij. Het Oversticht Zwolle, 13 november 2006. Brief met kenmerk: 3.240.06/sw/.

Geraadpleegde websites

www.archis.nl; voor informatie over waarnemingen, vondsten, onderzoeken en GWT
www.watwaswaar.nl; voor informatie historische kaarten
www.ahn.nl; voor informatie hoogte en coördinaten
www.bodemdata.nl voor gegevens over moedermateriaal
www.dans.easy.nl voor rapporten

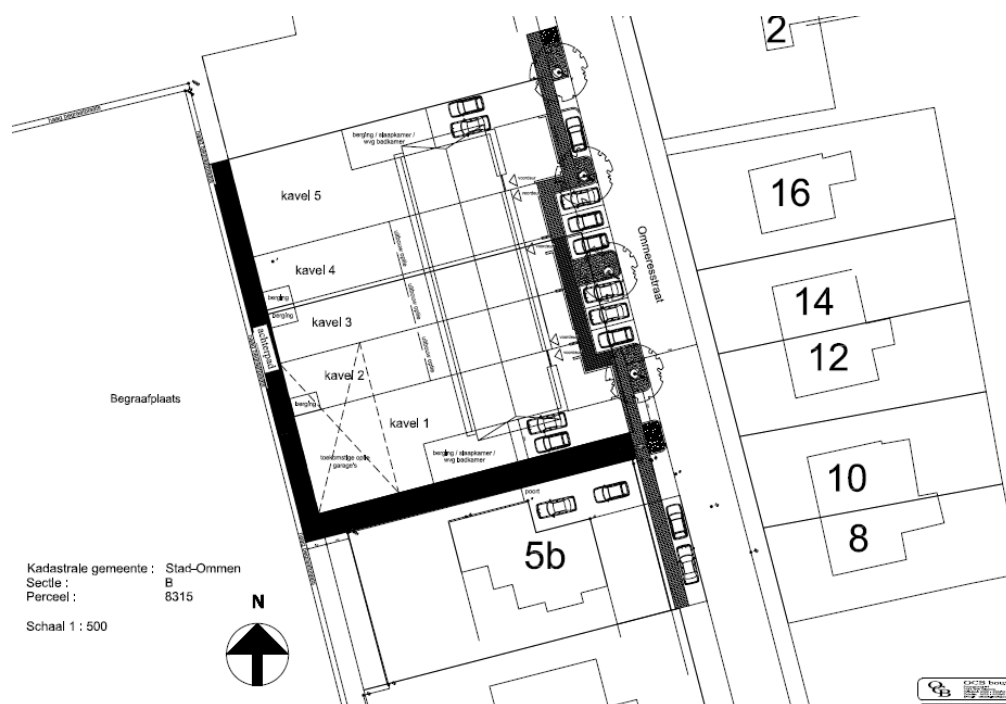
Project : Bureauonderzoek Plangebied Ommeresstraat 5 te Ommen
Kenmerk : EKU/DIR/HAMA/20130525

BIJLAGEN

Project : Bureauonderzoek Plangebied Ommeresstraat 5 te Ommen
Kenmerk : EKU/DIR/HAMA/20130525

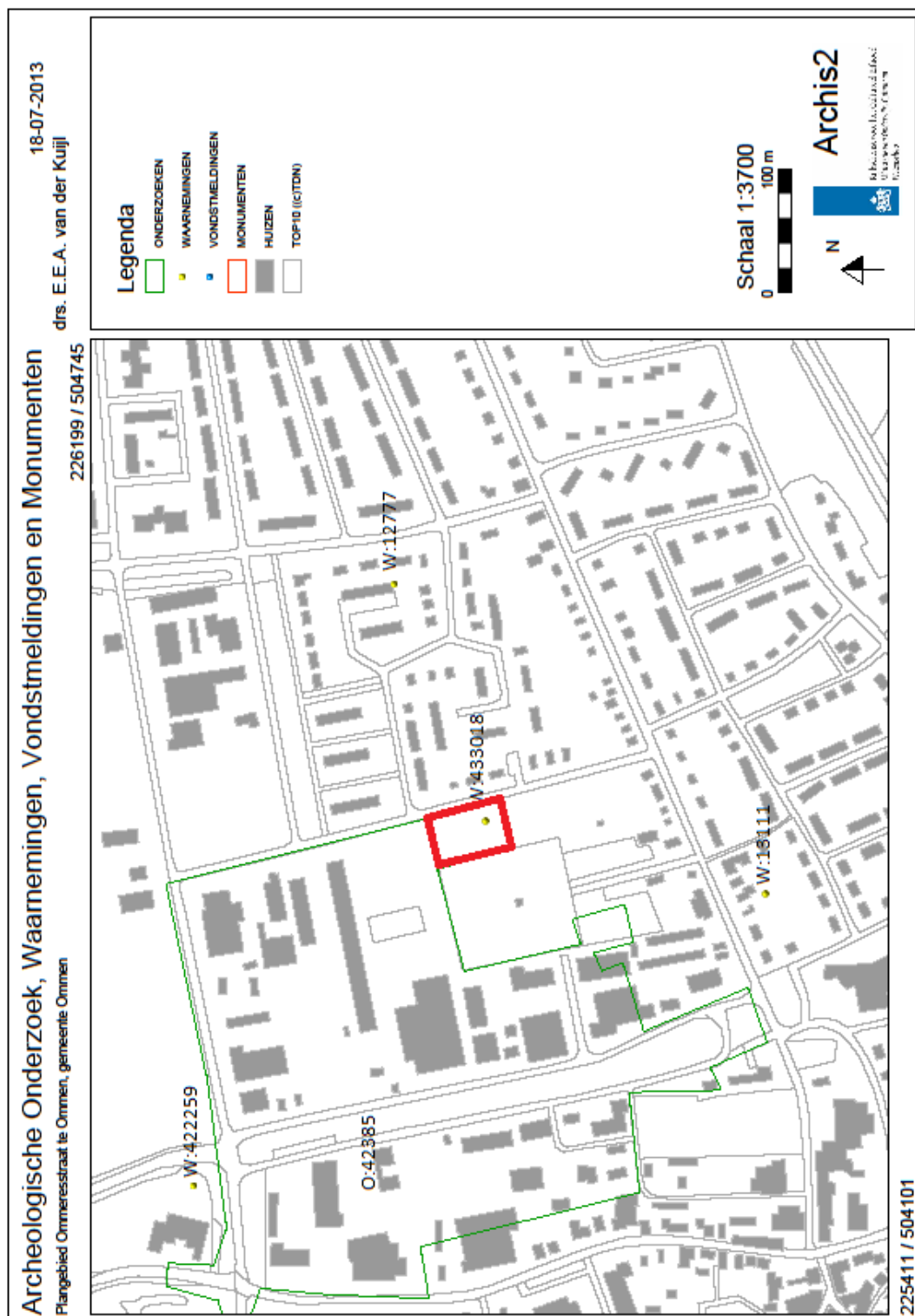
Bijlage 1: Plangebied met de toekomstige situatie

Project : Bureauonderzoek Plangebied Ommeresstraat 5 te Ommen
Kenmerk : EKU/DIR/HAMA/20130525



Project : Bureauonderzoek Plangebied Ommeresstraat 5 te Ommen
Kenmerk : EKU/DIR/HAMA/20130525

Bijlage 2: Onderzoeken, Waarnemingen, Vondsten en Monumenten (bron: Archis2). Het plangebied ligt in het rode kader.



Project : Bureauonderzoek Plangebied Ommeresstraat 5 te Ommen
Kenmerk : EKU/DIR/HAMA/20130525

Bijlage 3: Archis Onderzoeksmelding en Waarnemingen ter plaatse van Plangebied

Project : Bureauonderzoek Plangebied Ommeresstraat 5 te Ommen
Kenmerk : ECU/DIR/HAMA/20130525

Uitgebreide Rapportage Onderzoeksmeldingen

Onderzoeksmelding: 18846 **Kaartblad:** 22C **Coördinaten:** 225611 / 504489
Naam onderzoek:
Toponiem: havengebied
Plaats: Ommen
Gemeente: Ommen
Provincie: Overijssel
Type onderzoek: Archeologisch: booronderzoek
Uitvoerder: Grontmij
Projectleider: Fijma
Opdrachtgever: Niet van toepassing
Bevoegd gezag: Niet van toepassing
Aanmelding: 01-09-2006 **Aanvang:** 31-08-2006 **Geschatte duur:** 1
Motief: Bouwwerkzaamheden
Ingevoerd door/op: ngroe / 01-09-2006

Toelichting

Zandbom met podzolvormig, overwegend verstoord. 1 scherp prehistorisch aardewerk aangetroffen in onbebouwd terrein zuidoostkant. Verder geen bijzonderheden.
35 boringen totaal verricht

Onderzoek bij deze melding

Onderzoeksnummer: 42385 **Type onderzoek:** Archeologisch: booronderzoek
Diepte onderzoek: **Aantal putten:** **Aantal boringen:** 36
Gereedmelding: 05-07-2012
Ingevoerd door /op: hboon / 05-07-2012

Selectieadvies

Het plangebied is vrijgegeven.

Selectiebesluit

Op basis van de resultaten van het veldonderzoek wordt de kans op het aantreffen van archeologische indicatoren klein geacht. Vervolgonderzoek binnen het plangebied wordt niet nodig geacht.

Toelichting

Naar aanleiding van de geplande aanleg van nieuwe woningen is in het plangebied een archeologisch booronderzoek uitgevoerd (36 boringen). De bodem was in vrijwel het gehele plangebied tot op grote diepte verstoord. In één boring met een intact B en E-horizont werd een fragment ijzertijdaardewerk aangetroffen. De directe omgeving van de boring is nader onderzocht: de bodem bleek ook hier tot op grote diepte verstoord. Het plangebied is vrijgegeven.

Project : Bureauonderzoek Plangebied Ommeresstraat 5 te Ommen
Kenmerk : EKU/DIR/HAMA/20130525

Uitgebreide Rapportage Waarnemingen

Waarnemingsnr:	433018	Vondstmelding:	420019	Extern nr:	
Objectcode:	22CZ-119			Onderzoeksmelding:	18846
Coördinaten:	225809 / 504426				
Toponiem:					
Plaats:	Ommen				
Gemeente:	Ommen				
Provincie:	Overijssel				
Vinder/datum:	Grontmij / 31-08-2006				
Invoerder/datum:	Boon / 05-07-2012				
Beschrijver/datum:	Fijma / 07-06-2006				
Verwerving:	Archeologisch: booronderzoek	Geomorfologie:	Onbekend		
Grondgebruik:	Onbekend	NAP maaiveld:			

Beschrijving

Naar aanleiding van geplande woningbouw is in het gebied na bureaustudie een archeologisch booronderzoek van 36 boringen uitgevoerd. De bodem was in bijna het gehele onderzoeksgebied verstoord. Enkel in de uiterste zuidoosthoek van het plangebied was de B/C horizont intact, hier werd een fragment ijzertijdaardwerk aangetroffen. De boorprofielen in de directe omgeving van de vondst waren zelfs na verkleining van het boorgrid compleet verstoord. Het plangebied is vrijgegeven.

Vondsten

Complex:	Nederzetting, onbepaald	Cultuur:	Onbekend
Aantal:	1	Toestand:	Fragment
Materiaal:	Keramik		
Code algemeen:	Aardewerk, handgevormd	Beginndatering:	Neolithicum: 5300 - 2000 vC
Code specifiek:	Niet van toepassing	Eindndatering:	Nieuwe tijd C: 1850 - 1950
Toelichting:	In 1 van de 36 boringen scherf ijzertijdaardwerk aangetroffen. boorprofiel was deels intact, maar de bodem in de directe omgeving van de vondst en in het verdere plangebied bleken compleet verstoord		

Literatuur

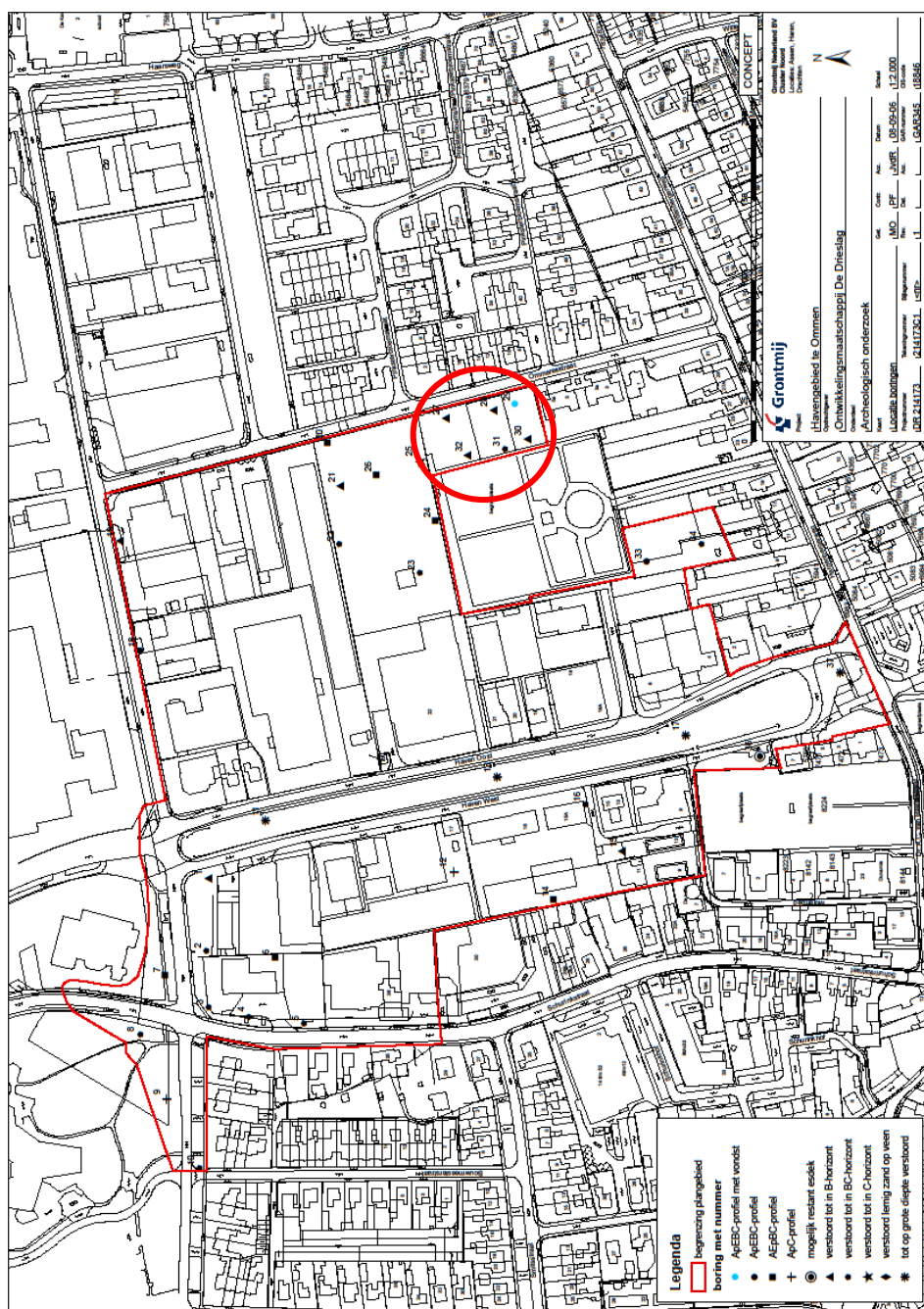
dhv.drs. J. Hoekstra, mev. drs. P. Fijma 2006 Archeologisch onderzoek Havengebied Ommen, in: Grontmij Archeologische Rapporten 345

Project : Bureauonderzoek Plangebied Ommeresstraat 5 te Ommen
Kenmerk : EKU/DIR/HAMA/20130525

Bijlage 4:

- Boorpuntenkaart Onderzoek Grontmij 2006, plangebied in het rode kader
- deel boorpuntenkaart, ingezoomd op het huidige plangebied Ommeresstraat
- relevante boorstaten (27 t/m 32)

© Hamaland Advies, Ambachtsweg 9b, 7021 BT Zelhem



Project : Bureauonderzoek Plangebied Ommeresstraat 5 te Ommen
 Kenmerk : EKU/DIR/HAMA/20130525

Legenda

begrenzing plangebied

boring met nummer

- ApEBC-profiel met vondst
- ApEBC-profiel

- ▲ verstoord tot in B-horizont
- verstoord tot in BC-horizont
- ★ verstoord tot in C-horizont



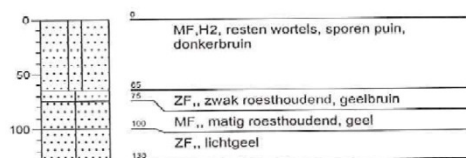
Grontmij		Grontmij Nederland BV Cluster Noord Locaties: Assen, Haren, Drachten			
Project <u>Havengebied te Ommen</u>					
Opdrachtgever <u>Ontwikkelingsmaatschappij De Drieslag</u>					
Onderdeel <u>Archeologisch onderzoek</u>					
Kaart	Get.	Contr.	Aoc.	Datum	Schaal
<u>Locatie boringen</u>	<u>MO</u>	<u>PF</u>	<u>JvdR</u>	<u>08-09-06</u>	<u>1:2.000</u>
Projectnummer	Tekeningnummer	Bijlagennummer	Rev.	Dat.	Aoc.
<u>DR 214173</u>	<u>214173C1</u>	<u><nir></u>	<u>1</u>		
				GAR-nummer	OS-code
				<u>GAR345</u>	<u>18846</u>
© Grontmij, alle rechten voorbehouden					

Project : Bureauonderzoek Plangebied Ommeresstraat 5 te Ommen
 Kenmerk : EKU/DIR/HAMA/20130525



Project: HAVENGEBIED HAVEN OO
 Projectnummer: 214173

Boring 27



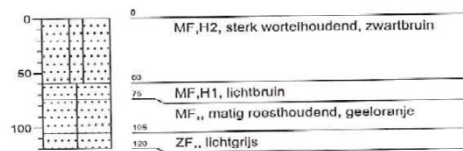
Boring 28



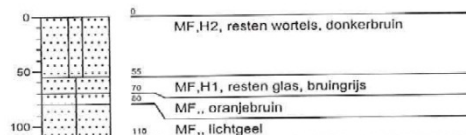
Boring 29



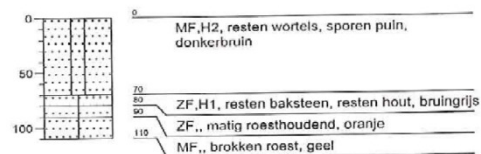
Boring 29n



Boring 29o



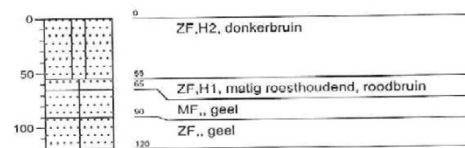
Boring 29w



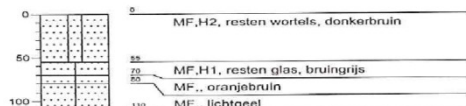
Boring 29z



Boring 30



Boring 31



Boring 32



Project : Bureauonderzoek Plangebied Ommeresstraat 5 te Ommen
Kenmerk : EKU/DIR/HAMA/20130525

Bijlage 5: Overzicht van geologische perioden en lijst met gebruikte afkortingen

A-horizont: Minervium (neus) bovengrond. Indien er uitspoeling van materiaal optreedt, heeft deze uitspoelingshorizont ook wettelijk status.
B-horizont: Invoelingshorizont. Een horizont waaraan door inspoeling uit een hoger liggende horizont humus, ijzer of kiezelaandelen zijn toegevoegd.
C-horizont: Een horizont die weinig of niet verandert is door bodembewerking, de moederbodem. Men kan aannemen dat de bovenliggende, al dan niet door bodembewerking veranderde, horizonten uit soortelijk materiaal zijn ontstaan. Gronden met een goed ontwikkelde, donkere, humeuze bovengrond. De donkere bovengrond verschilt duidelijk van kleur met de ondergrond. In de ondergrond heeft geen duidelijke profielontwikkeling plaatsgevonden.
Eendracht: De bovenlaag van een bodem die is ontstaan door een jarenlang gebruik als bouwland. Een esdek is bijvoorbeeld te vinden bij een eendrachtgrond.
Gylia: Afgesteven organisch materiaal dat basaal en bidraagt tot de verworming.
Inhumatiegrint: Grint uit een ijsbegraving (al dan niet in een sarcofaag van hout, lood of steen).

Bureauonderzoek
inventariserend Veldonderzoek d.m.v. verkennende boringen
inventariserend Veldonderzoek d.m.v. karterende boringen
inventariserend Veldonderzoek d.m.v. verspreidende boringen
inventariserend Veldonderzoek d.m.v. karterende profielen
inventariserend Veldonderzoek d.m.v. waarderende profielen
Archeologische Begrijping
Archeologische Monumenten Kaart
indicatieve Kaart Archeologische Velden
Rijksatlas voor het Cultureel Erfgoed Bodemonderzoek
Archeologisch Informatie Systeem
Before Present
Centraal Archeologisch Archief
Gemiddeld Hoogste Grondwatervlakte
Gemiddeld Hoogste Grondwaterstand
MaatVeld
Nieuw Amsterdam, Pail
Rijks Geologische Dienst
Stichting Bodem Kartering
STIBOKA

Paleolithicum: tot 8000 vC	PALEO	vroeg: 900 – 500 vC	IJZV
vroeg: tot 300.000 C14	PALEOV	midden: 500 – 250 vC	IJZM
midden: 300.000 – 35.000 C14	PALEOM	laet: 250 – 12 vC	IJZL
laet: 35.000 C14 – 8000 vC	PALEOL	Romeinse tijd: 12 vC – 430 nC	ROMV
laet: 35.000 C14 – 18.000 C14	PALEOLA	vroeg: 12 vC – 70 nC	ROMV
laet B: 18.000 C14 – 8000 vC	PALEOLB	vroeg A: 12 vC – 25 nC	ROMVA
Mesolithicum: 8000 – 4000 vC	MESO	vroeg B: 25 – 70 nC	ROMVB
vroeg: 8800 – 7100 vC	MESOV	midden A: 70 – 270 nC	ROMVA
midden: 7100 – 6450 vC	MESOM	midden B: 70 – 160 nC	ROMMA
laet: 6450 – 4800 vC	MESOL	midden B: 160 – 270 nC	ROMMB
Neolithicum: 5000 – 2000 vC	NEO	laet: 270 – 430 nC	ROMLB
vroeg: 5000 – 4200 vC	NEOV	laet A: 270 – 350 nC	ROMLA
vroeg A: 5000 – 4200 vC	NEOVA	laet B: 350 – 450 nC	ROMLB
vroeg B: 4800 – 4200 vC	NEOVB	Middleeeuwen: 430 – 1500 nC	XME
midden: 4200 – 2840 vC	NEOMA	vroeg: 400 – 1050 nC	VMEF
midden A: 5000 – 3400 vC	NEOMA	vroeg A: 450 – 525 nC	VMEA
midden B: 3400 – 2850 vC	NEOMB	vroeg B: 525 – 725 nC	VMEB
laet: 2850 – 2000 vC	NEOL	vroeg C: 725 – 900 nC	VMEC
laet A: 2850 – 2450 vC	NEOLA	vroeg D: 900 – 1050 nC	VMED
laet B: 2450 – 2000 vC	NEOLB	laet: 1050 – 1500 nC	LME
Bronstijd: 2000 – 800 vC	BRONS	laet A: 1050 – 1250 nC	LMEA
vroeg: 2000 – 1800 vC	BRONV	laet B: 1250 – 1500 nC	LMEB
midden: 1800 – 1100 vC	BRONSU	Nieuwe tijd: 1500 – heden	
midden A: 1800 – 1500 vC	BRONSA	A: 1500 – 1650 nC	NTA
midden B: 1500 – 1100 vC	BRONSMB	B: 1650 – 1860 nC	NTB
laet: 1100 – 800 vC	BRONSL	C: 1850 – heden	NTC
Laetijld: 800 – 12 vC	IJZ	Ontbarend	XXX

	Metalen soorten		Steensoorten
Brons	MBR	Barnsteen	SBA
Goud	MAU	Bengjaskal	SBE
IJzer	MFE	Dijbas / gabbro / dioriet / dioriet	SDI
Koper	MCU	Git	SGI
Leesd	PG	Graat / gneis	SGR
Moessing	MME	Jadeiet / nefriet	SJA
Metal	MXV	Kalk (dooen)	SKA
Tin of lood legering	MSN	Leibeen	SLE
Zilver	MAG	Marmar	SMA
Organisch		Oker	SOX
Bot, dierlijk	ODB	Steen	SOK
Bot, menselijk	OMG	Tefriet / basalt / lava	STE
Bot, onbekend	OMB	Turkisen	STU
Gewei	OGG	Vuursteen	SVU
Hoorn	ODH	Zanddooen / kwarsiet	SZA
Hout / Houtskool	OPH	Ontbarend	XXX
Ivoor	ODI	Niek van loepassing	—
Leer / huid / beent	ODL	Glas	GLS
Organisch	ODX	Keramek	KER
Organisch, dierlijk	ODX	Slak	SLAK
Organisch, menselijk	OMX		
Organisch, plantaardig	OPX		
Schep	ODS		
Tekiel: katpen / linen / wo / zijde	OTE		